

УДК 664.1:[330.322+330.341.1](477)

**ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ЦУКРОБУРЯКОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ**

О.П. Хаєцька асистент

Вінницький національний аграрний університет

Проаналізовано особливості інвестиційно-інноваційного розвитку цукробурякового виробництва в Україні, розглянуто основні складові інвестиційної привабливості, інноваційних технологій та напрями їх запровадження в підкомплексі.

***Ключові слова:** цукробуряковий підкомплекс, інвестиції, інновації, матеріально-технічні ресурси, біоетанол.*

Постановка проблеми. При переході до ринкової економіки виникло ряд негативних тенденцій в розвитку стратегічних галузей агропромислового комплексу України, зокрема, цукровій галузі. Подальший стабільний розвиток цукробурякового підкомплексу України потребує значних інвестицій, запровадження інвестиційних технологій як на етапі виробництва вітчизняної сировини – вирощування цукрових буряків, так і при їх переробці.

Аналіз основних публікацій. Дослідженням економічного механізму функціонування цукробурякового підкомплексу та визначення пріоритетного його розвитку займалось і продовжує вказану наукову діяльність широке коло науковців і практиків Борщевський П.П., Варченко О.М., Вернюк Н.О., Заєць О.С., Імас І.В., Коденська М.Ю., Пиркін В.І., Стасіневич С.А., Фурса А.В., Шпичак О.М., Ярчук М.М. та інші.

Метою роботи є подальше дослідження проблем інвестиційного клімату та інноваційного розвитку цукробурякового підкомплексу України. При відповідному рівні інвестицій та застосування інноваційних технологій Україна має потенційні можливості для значного збільшення виробництва цукру, а також значний потенціал для розвитку біоенергетики.

Виклад основного матеріалу. Обсяги інвестицій в сільське господарство України з 2001 по 2009 рр. суттєво зросли: витрати на капітальне будівництво (нове будівництво, включаючи розширення діючих підприємств, їх технічне переоснащення і реконструкцію), на придбання машин і обладнання в галузі порівняно з 2001 р. збільшились в 6 разів, прямі іноземні інвестиції (внески нерезидентів до статутних фондів та інвестиції, отримані в результаті укладання концесійних договорів та договорів про спільну інвестиційну діяльність, кредити та позики від прямих інвесторів) на початок 2010 р. порівняно з початком 2002 р. зросли в 10,4 рази (причому ріст обсягу інвестування в агросферу вищий, ніж по всіх видах економічної діяльності: індекс росту відповідно по наведених показниках становив 4,7 і 8,8 рази) (табл.1).

Таблиця 1

Інвестиції в сільське господарство України*

		2001 р.	2005 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009р. до 2008р., %	2009р. до 2006р., %
1	Інвестиції в основний капітал, млн. грн. (у фактичних цінах)	1552	4905	9338	16682	9295	55,7	в 6 разів більше
	у відсотках до загального підсумку	4,8	5,3	5,0	7,1	6,1		
	Довідково: по всіх видах економічної діяльності	32573	93096	188486	233081	151777	65,1	в 4,7 рази більше
		2002 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. до 2009р., %	2010 р. до 2002р., %
2	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн. доларів США (на початок року)	83,8	399,8	552,9	809,1	867,8	107,3	в 10,4 рази більше
	у відсотках до загального підсумку	1,8	1,9	1,9	2,3	2,2		
	Довідково: по всіх видах економічної діяльності	4555,3	21607,3	29542,7	35616,4	40026,8	112,4	в 8,8 рази більше

*Джерело: Сільське господарство України-2009, Держкомстат України, 2010.

– 376 с.

Разом з тим вартість основних засобів сільського господарства у вказаний період практично не зросла: на кінець 2008 р. вона становила 94089

млн. грн. при значенні показника на кінець 2001 р. 92510 млн. грн. (приріст складає лише 1,7%), в той час як по всіх видах економічної діяльності вартість основних засобів збільшилась в 3,4 рази. Таке співвідношення в обсягах інвестицій та вартості основних засобів пояснюється великою зношеністю останніх, в результаті чого оновлення основних фондів відстає від виведення з експлуатації (припинення використання) зношених засобів.

Так, у сільськогосподарських підприємствах на кінець 2008 р. наявність основних засобів, оцінена у фактичних цінах, склала лише 64% порівняно з кінцем 2001 р.

Занепад цукрового буряківництва, зниження купівельної спроможності бурякосійних підприємств України провокує скорочення вітчизняного виробництва техніки та машин галузевого призначення, що відповідно позначається на їх наявності в господарствах. В 2009 р. в Україні не було випущено жодної одиниці бурякозбиральних машин, в той час як 6 років тому в країні вироблялось майже 400 бурякозбиральних комбайнів та машин для обрізання бурячиння (табл.2)

Таблиця 2.

Виробництво продукції машинобудування для буряківництва України*

	Роки						2009 до 2003,%
	2003	2005	2006	2007	2008	2009	
Комбайни бурякозбиральні та машини для обрізання бурячиння, шт.	398	88	201	18	¹	–	0
Машини для внесення добрив, шт.	800	1135	1159	2296	1423	272	34

*Джерело: Сільське господарство України-2009, Держкомстат України, 2010. – С.96.

Як наслідок, скоротилась кількість бурякозбиральних машин у сільськогосподарських підприємствах. В цілому по Україні наявність даної техніки в сільськогосподарських підприємствах в 2009 р. порівняно з 1991 р. зменшилась в 3,9 рази, в тому числі в областях, що в 2009 р. ввійшли в шестірку найбільших виробників цукрових буряків: Полтавська (що

забезпечила 20,6% виробництва буряків в Україні) – в 3,2 рази, Вінницька (14% цукрових буряків) – в 2,8 рази, Тернопільська (12%) – в 5,3 рази, Хмельницька (9%) – в 4,5 рази, Рівненська (8,3%), – в 6,6 рази, Київська (7,4% цукрових буряків) – в 2,7 рази менше.

Поряд із скороченням виробництва машин для внесення добрив (в 2009 р. на третину порівняно з 2003 р.) значно зменшилось внесення самих добрив на бурякові плантації (рис.1).

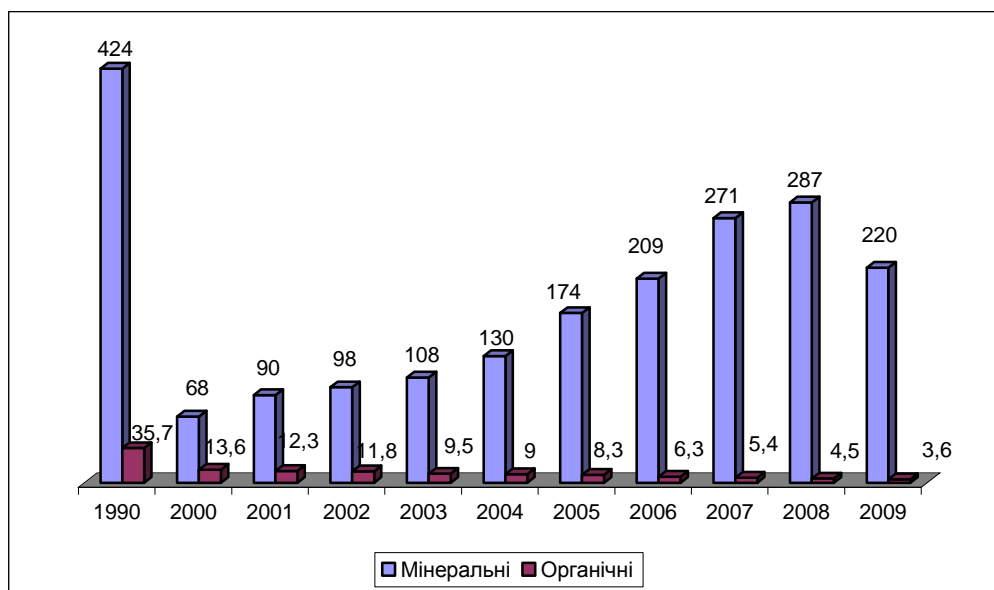

Рис.1. Внесення добрив під цукрові буряки в Україні, кг на 1 га посівної площі

В 2009 р. мінеральних добрив було внесено майже вдвічі менше, ніж в 1990 р. (220 проти 424 кг/га), хоча були роки в цьому періоді, коли кількість мінеральних добрив, що вносились на гектар посівної площі становила менше 70 кг/га (2000 р.). Внесення органічних добрив скоротилось за період 1990-2009 рр. десятикратно.

Нинішня машинобудівна і хімічна промисловість України не виробляють достатньої кількості необхідних технічних засобів, добрив, гербіцидів, ін. матеріалів в силу їх фінансової недоступності для користувачів та споживачів.

Таким чином, для стабільного розвитку українського цукробуряківництва не вистачає багатьох ресурсів: капіталу, дешевої енергії та добрив – лише сприятливі агрокліматичні умови не гарантують конкурентоспроможність

галузі. Всі складові капіталу: виробничий, людський, фінансовий і капітал землі будуть ефективними у своїй взаємодії і взаємовідповідності [5].

Виробництво цукрових буряків, звичайно, слід зосереджувати у зонах зі сприятливими кліматичними умовами (Лісостеп), проте і тут гостро актуальним є запровадження сучасних високоінтенсивних ресурсозберігаючих технологій. Для галузі важлива допомога держави з довгостроковими кредитами на придбання машин та знарядь, паливно-мастильних матеріалів, насіння, мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин від хвороб, шкідників та бур'янів.

Технічний рівень та конкурентоспроможність цукробурякового виробництва можна підвищити за допомогою внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Як відомо, рівень розвитку економіки, стан екології та природних ресурсів; забезпеченість енергетичними ресурсами; якість робочої сили; географічне положення та рівень розвитку інфраструктури є основними складовими інвестиційної привабливості тієї чи іншої галузі або регіону. Активізація інвестицій можлива за умови підвищення довіри до економічної політики держави шляхом забезпечення її стабільності і виваженості в сферах оподаткування, кредитування, банківського обслуговування.

Цукробуряковий підкомплекс порівняно з іншими галузями АПК відноситься до малопривабливих в інвестиційному плані що стосується часових параметрів отримання швидкого прибутку. На сучасному етапі використання інвестиційних ресурсів може привести до економічного зростання через інноваційний розвиток. Інвестори будуть зацікавлені вкладати кошти тільки тоді, коли будуть впевнені у рентабельності своїх інвестицій, а це залежить від конкурентоспроможності виробництва цукру в Україні.

Основними напрямками інвестиційного забезпечення цукробурякового підкомплексу розглядаються самозабезпечення, акумулювання коштів в рамках інтеграційних формувань, залучення іноземного капіталу, бюджетна підтримка, благодійні внески в розвиток галузі тощо.

Заходи, які будуть стимулювати залучення інвестицій в комплексі – це зниження відсотків за кредитами, здешевлення вартості сільськогосподарської техніки. Внутрішні інвестиції можуть надаватись через форми лізингу, які дадуть можливість розвиватися малому і середньому бізнесу.

Важливим шляхом стабілізації та підвищення ефективності діяльності цукробурякового підкомплексу є формування обґрунтованих науково-розроблених та економічно оправданих організаційно-виробничих структур. Інвестиції слід спрямовувати на удосконалення організації виробництва цукрових буряків, використання ресурсозберігаючих технологій їх вирощування, реконструкцію та технічне переоснащення цукрових заводів, застосування безвідходних технологій для раціонального використання сировини і енергії у виробничому процесі, створення нових організаційно-правових форм інтеграції виробництва цукрової сировини та її промислової переробки; що забезпечують підвищення їх ефективність по всьому технологічному ланцюгу виробництва цукру.

На даний час в Україні на ринку цукру діє 12 провідних компаній, обсяг виробництва цукру яких складає понад 60% загального виробництва. Ці інтегровані структури самостійно вирощують значні обсяги цукросировини, використовуючи сучасні технології як в буряківництві, так і цукроварінні. Вони вкладають інвестиції: у власний розвиток, забезпечують сільськогосподарські підприємства, які займаються вирощування цукрових буряків коштами на техніку, засоби захисту рослин, насіння, добрива. Компанії безпосередньо зацікавлені у тому, щоб їхні переробні підприємства мали достатньо високоякісної сировини.

Пріоритетними напрямками інвестування слід вважати: розробку і впровадження новітніх технологій вирощування цукрових буряків, удосконалення способів приймання і зберігання сировини, технологічного обладнання цукробурякового виробництва, розробку і практичне використання комплексно-механізованих систем для навантажувально-розвантажувальних і транспортно-складських робіт, підвищення ефективності використання

паливно-енергетичних ресурсів, створення автоматизованих схем управління технологічними процесами, поліпшення якості та розширення асортименту продукції цукрового виробництва, диверсифікацію цукрових заводів та поглиблення переробки продукції цукроваріння з метою отримання нових продовольчих товарів та продукції технічного споживання.

Розвиток цукробурякового виробництва в значній мірі залежить від реалізації на практиці інноваційних проектів. З цукрових буряків можна отримувати не лише цукор, а й виробляти біоетанол. Можливі такі варіанти переробки цукрових буряків на біопаливо: з меляси; бурякового соку та цукрового сиропу. Біоконверсія супутнього продукту цукробурякового виробництва – меляси – надає можливість отримувати не лише два енергетичні продукти: високооктанову кисневмісну добавку до бензинів та біогаз, а й бетаїн, що використовується для збагачення харчового раціону птиці і наразі є виключно в Україні імпортованим [1, 3].

Інвестиційно привабливим вважається використання надлишків виробничих потужностей цукрових заводів для випуску паливного етанолу. За внутрішньої потреби в цукрі 1,8 – 2 млн. т при врожайності 400-500 ц/га Україна повністю може забезпечити себе готовою продукцією, а все що виробить зверх квоти "А" можна переробляти на біопаливо. Але щоб бути конкурентоспроможним дане паливо має коштувати на 10-15% менше порівняно з традиційними видами палива.

Організація ефективного цукробурякового виробництва на сучасному етапі передбачає впровадження інвестиційно-інноваційних проектів з отриманням енергетичних ресурсів на основі проміжних або побічних продуктів, відходів цукрового виробництва [3].

Висновки. Інвестиційно-інноваційно програма цукробурякової галузі має передбачати досягнення стабільності економічного розвитку підкомплексу, шляхом формування комбінованої моделі залучення інвестицій на основі мобілізації внутрішніх та зовнішніх джерел інвестування, застосування інноваційних технологій виробництва та переробки цукрових буряків з метою

отримання традиційної продукції – цукру та біопалива, який може використовуватись самими ж виробниками у виробничих цілях.

Для покращення матеріально-технічної бази галузі необхідно забезпечити залучення та ефективне використання всіх можливих джерел надходження коштів – сформувати дієздатну систему інвестиційних ресурсів.

Активізації залучення інвестицій потребують всі складові цукробурякового підкомплексу: насінництво, буряківництво, цукроваріння, диверсифікація виробництва, інфраструктура.

Список літератури:

1. Коденська М.Ю. Обґрунтування необхідності розробки інвестиційних проектів у розвиток біоетанолової галузі на базі продукції цукробурякового виробництва / М.Ю. Коденська//Агроінком.– 2011.–№ 4-6. – С.48-53.
2. Сільське господарство України-2009, Держкомстат України, 2010. – 376 с.
3. Смолій Л.В. Інвестиційне забезпечення розвитку буряківництва у сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.екон.наук: спец.08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Л.В. Смолій, – Умань, 2011. – 20 с.
4. Інтернет сторінка Національної асоціації цукровиків України “Укрцукор” <http://www.ukrsugar.kiev.ua>
5. <http://agrobiz.net/> Виробництво цукру в Україні: проблеми і перспективи конкурентноздатності даної галузі

Проанализированы особенности инвестиционно-инновационного развития сахаросвеклового производства в Украине, рассмотрены основные составляющие инвестиционной привлекательности, инновационных технологий, и направления их внедрения в подкомплексе.

Ключевые слова: сахаросвеклольный подкомплекс, инвестиции, инновации, материально-технические ресурсы, биоэтанол.

Problems innovative investment to development of the sugar beet sub complex of Ukraine. / O.P. Khayetska

Features are analysed investment-innovative to development of sugar beet production in Ukraine, the basic constituents of investment attractiveness, innovative technologies, and directions of their introduction are considered in a subcomplex.

Keywords: sugar beet subcomplex, investments, innovations, material and technical resources, bioethanol.